

NOCHTANS MIJN GOD

Het is al eerder in dit blad gemeld: op 25 jl. november promoveerde ds. Barend Weegink aan de Protestantse Theologische Universiteit tot doctor in de theologie (promotores: prof.dr. Jan Hoek en prof. dr. Edward van 't Slot), in Groningen. In zijn proefschrift, *Nochtans mijn God*, heeft hij 'leven, theologie en spiritualiteit van Aart Jan Theodorus Jonker' onder de aandacht gebracht. Er is alle reden om de blik op het boek te richten, het is een belangwekkende studie.

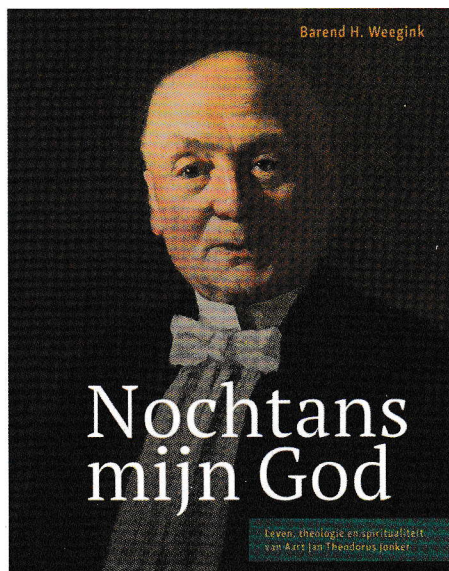
Jonker (1851-1928) is vele jaren gemeentepredikant geweest, daarnaast was hij ook enigmatische hofpredikant; 'enigmatische', want in formele zin was hij het nooit. In 1905 werd hij kerkelijk hoogleraar in Groningen, in 1909 legde hij het professoraat neer. Hij deed dat in de overtuiging dat hij het overlijden van zijn vrouw in 1901 en van hun enige kind Hans, eerder in 1909, bewust en in alle hevigheid geestelijk moest verwerken. Hij vestigde zich toen in Heerde, waar hij ook predikant geweest was. (Weegink was daar één van zijn veel latere opvolgers.) Met betrekking tot het leed dat Jonker overkomen is, benadrukt Weegink dat hij de smart niet gecultiveerd heeft, maar dat lijden ontlopen voor hem inbreuk zou maken op zijn persoon en op wat God hem voorlegde, en dat wilde hij niet. Overigens: na het vertrek van Jonker als hoogleraar heeft de Confessionele Vereniging geprobeerd iemand van confessionele beginselen op de vacante leerstoel te krijgen, waarvoor men dr. P.J. Kromsigt op het oog had. De poging mislukte.

Weegink tekent Jonker als een gereformeerd-ethisch theoloog. Volgens de auteur zijn de gereformeerde kenmerken bij hem voluit aanwezig. Men denke dan aan de nadruk op de soevereiniteit

van God, op het unieke werk van Jezus Christus en op de Heilige Schrift als het Woord van God. Wat dat betreft, zou men Jonker ook voluit confessioneel kunnen noemen, de confessie ging hem zeker ter harte. Maar daar is nog niet alles mee gezegd. Hij had grote moeite met het verstarde, het formele, met het rechtlijnige, het juridische waardoor het confessionele denken wel gekleurd werd. Het was hem te zakelijk, te objectief. Vooral ten tijde van zijn latere rustend hoogleraarschap in Heerde heeft hij die moeite geuit.

De persoonlijke benadering van de ethische traditie sprak Jonker meer aan. Hij heeft daarin een soort brugfunctie vervuld, net als mensen als prof.dr. M.J.A. de Vrijer en dr. O. Noordmans. De ethische beweging richtte zich vooral op de existentiële vraag hoe Gods openbaring bij de mens binnenkomt. Het ging de vertegenwoordigers ervan dus om geleefd geloof. Welnu, zo vroeg Jonker zich ook af hoe Gods openbaring als gelovige ervaring bij de mens landt. Want, zei hij: het gaat niet alleen om het verstand met zijn reflectie, maar ook om het hart met zijn affectie. Om het in Jonkeriaanse beeldspraak te zeggen: Wat niet per du (door jou heen) gaat, is perdu (verloren).

Tegelijkertijd was Jonker ook criticus van de ethische invalshoek, zoals Noordmans dat eveneens geweest is. De toenemende gerichtheid op het menselijke bewustzijn, op de menselijke vermogens in die kring was hem te subjectivistisch, te individualistisch. Het werk van de Heilige Geest ging hem dan te veel schuil achter oefeningen van de eigen geest en de sfeergevoeligheid. De vraag kan gesteld worden of Jonker zelf genoeg aan dat gevaar ontkomen is. Die vraag is ook bij de promotieplechtigheid gesteld, en wel door prof.dr. A. van de Beek. Hij wilde van Weegink weten of de vrome mens bij Jonker niet te veel in het middelpunt staat. In dat opzicht zou een correctie in de geest van H.F. Kohlbrugge niet verkeerd zijn, lijkt mij. Ik heb enkele malen gewezen op een zekere verwantschap tussen Jonker en Noordmans. Die is er tevens op een ander punt: de sterke eschatologische gerichtheid, die ik bij beiden ontwaar; niet slechts in het eigen 'zielenheil', ook in de mondiale wending die God in het koninkrijk van de hemel in het vooruitzicht gesteld heeft. Ik onderstreep wat Weegink daarover in het slothoofdstuk van zijn boek in de geest van Jonker schrijft: 'Ooit klonk het 'daar en straks' in bijna alle kerkliederen door. Het lijkt

DS. E. BOUMAN

Op 23 november 2020 is overleden ds. Epeus Bouman, in de leeftijd van 82 jaar. Na zijn emeritaat woonde hij met zijn vrouw Janny aan de Boulevard in Katwijk aan Zee. In confessionele kringen was Ds. E. Bouman een begrip, met name op de kansel, waar de liefde van zijn hart lag. Op talloze plaatsen verkondigde hij het evangelie, zolang hij kon. Hij bemoeide zich nooit met kerkpolitiek of modaliteiten. Dat had hij wellicht geleerd van zijn vader, wijlen Ds. Bouman, die jaren in Katwijk aan Zee stond, te midden van de modaliteitenstrijd, waarin hij vasthield aan zijn prediking, maar ook zijn gezang lied zingen. Niettemin was Epeus een volbloed confessioneel: ondubbelzinnig en onbekrompen. Een goede exegese en een duidelijke schriftuitleg. Vandaaruit liet hij de toespitsing naar het hart doorklinken. Niet los verkrijgbaar als een gevoelsgevoel en ook niet verward in een rationeel geloof. Daarin trok hij rechte lijnen en van die koers week hij niet af, al wist hij heel goed wat er in de tijd waarin hij leefde te koop was en de daarbij veranderende actualiteit en mentaliteit.

Epeus werd geboren in de pastorie van Spannum, op 11 december 1937. Hij werd als kind geraakt door een preek over de bekering van Saulus. Hij vertelde daarna zijn moeder dat hij Hij studeerde theologie in bevestigd op Urk, in de De intredetekst was het de Doper: "Zie het Lam zijn Janny en hun dochter Epeus die daar geboren Het was ook een zware kant betrokken raakte bij van een kotter op zee van man, zoon of broer in de banden diep en nauw, lovend over ds. Bouman gesproken. In 1970 ver naar Doorn, in de bosrijke kwam in 1975 de veluwse gemeente Heerde in beeld. De grote Johanneskerk in een echt hervormd dorp. De volkskerk, waar hij ook zijn preken goed kwijt kon. In 1982 kwam het beroep uit de Julianakerk van Scheveningen. Daar heeft hij de gemeente gediend tot zijn emeritaat in 2002. Hij zag het teloor gaan van het kerkelijk leven, onder de rook van de stad Den Haag. Waren er eerst nog drie diensten per zondag, samen met wijlen Dr. Cor Bezemer, door de tijd zag hij de leegloop. Daarnaast heeft hij ook zeer veel begrafenissen geleid. Hij liet zich door de tijdgeest niet van de wijs brengen en bleef staande temidden van zoveel rouwende families in al die jaren. Het afscheidswoord voor Scheveningen was: "Houd wat ge hebt, opdat niemand uw kroon neme." Na zijn emeritaat genoten ze samen van het wonen aan de Boulevard, de kinderen en de kleinkinderen. Epeus was ook een sportieve dominee die op zijn conditie lette. Hij genoot het voorrecht nooit uitgevallen te zijn door ziekte in zijn bediening. In de laatste fase van zijn leven kreeg hij wel met het ziekenhuis te maken en hij vatte het dapper op. Uiteindelijk vond hij vooral zijn rust in de berijming van Psalm 4: 3 "Ik kan gaan slapen zonder zorgen, want slapend kom ik bij U thuis, alleen bij U ben ik geborgen, Gij doet mij rusten tot de morgen en wonen in een veilig huis." Dat is ook gelezen en gezongen in zijn afscheidsdienst. Op zaterdag 28 november kwamen we in besloten kring samen in de Nieuwe kerk van Katwijk aan Zee. De dienst werd geleid door Ds. Johan Smit, oud-predikant van Katwijk aan den Rijn. Ds. Bouman had zelf de liederen gekozen en is, voorbereid, in Christus ontslapen. Er was een plek voor het lied van zijn vader: "waar is een vreugd, een kalmt' een heil.:" Toen Epeus werd uitgedragen klonk de diepste en de hoogste toon: "Dank sei Dir Herr!" Het adres van mw. J. Bouman- van der Plas is: Boulevard 112, 2225 HC Katwijk aan Zee.

dominee wilde worden. Utrecht en werd in 1966 hervormde gemeente. woord van Johannes Gods". Daar had hij met ter Jeannette en zoon werden, een mooie tijd. tijd omdat hij als prediket leed dat het vergaan meebrengt. Het verlies een gezin. Dat maakte waardoor nog jaren later, en zijn vrouw werd trok de familie Bouman omgeving. Vervolgens

in actuele theologische ontwikkelingen meer buiten beeld te zijn geraakt. Toch blijft het uitzien naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde wezenlijk voor het christelijk geloof.'

De gereformeerd-ethische 'richting' heeft zich vooral in de kringen van de Confessionele Vereniging en de Gereformeerde Bond verspreid, aldus Weegink. Men las er de pastoraal-bevindelijke meditaties van Jonker. Zijn overdenkingen over de zoekende mens en de vindbare God spraken aan vanwege het doorleefde geloof waardoor ze gekenmerkt worden, er blijkt trouwens ook een open oog voor de wereld uit. Overigens is dat eveneens iets van de ethische traditie: aandacht voor de wereld, bijvoorbeeld die van de cultuur en van de wetenschap. Weegink heeft een prachtige studie gepresenteerd. Met fijngevoeligheid heeft hij het portret van een bijzondere man in de Nederlandse kerkgeschiedenis getekend. Dat moet hij vanuit verwantschap met het gelovige en theologische denken van Jonker gedaan hebben. Niet alleen met zijn boek heeft de auteur een prestatie van formaat geleverd. Dat heeft hij ook tijdens de promotieplechtigheid gedaan. Hij heeft zich kranig geweed. Inhoudelijk sterk, terwijl zijn welsprekende beantwoording van de kritische opmerkingen ook indruk maakte. Een van de opposanten vroeg de promovendus of hij zich niet teveel met Jonker vereenzelvigd had en hem niet te zeer het confessionele kamp in getrokken had. Hij kon dat weerleggen. Feit is, dat Jonker voor hem een inspirerend voorbeeld is, en niet zonder reden. Wie het boek leest, kan door deze voorganger en het geloof werkelijk zeer 'gesticht' worden.

dr. Jan Dirk Wassenaar

Besproken:
Barend Weegink, *Nochtans mijn God. Leven, theologie en spiritualiteit van Aart Jan Theodorus Jonker*; 368 p.; € 29,50; ISBN 9789463013208.

ds. Dirk van Duijvenbode